

recensies

helaas nog niet het boek geworden dat kan dienen om de verdiensten van deze begaafde Vlaamse hippie onder het volk te brengen. Geïnteresseerden beginnen liever met *Urbi et Orbi*, om pas daarna de essays van het nu verschenen boek erbij te nemen. ■

Bernard Colenbrander

Technische Universiteit Eindhoven
bj.f.colenbrander@tue.nl

Grensland/Borderland. Geschiedenis en toekomst van het grenslandschap. Atlas, essays en ontwerp
 Mark Eker en Henk van Houtum,
 Blauwdruk, Wageningen, 2013
 isbn 9789075271546, 416 pp, € 34,90

Zoals in uw tuin de composthoop waarschijnlijk aan de rand van het perceel staat, om stank en ongedierte op afstand te houden, zo staan er ook aan de landsgrenzen veel noodzakelijke maar vervuilende functies. Grenzen doen bovendien gekke dingen met infrastructuur: veel infrastructuur loopt parallel aan de grens en slechts weinig infrastructuur is grensoverschrijdend. Ook opvallend aan de grens: een concentratie van functies die aan de overzijde illegaal of duur zijn. Denk aan gokken, vuurwerk, seks, drugs en alcohol. Grenzen zorgen op alle schaalniveaus in de ruimtelijke ordening voor onregelmatigheden. Deze invloed van grenzen op de ruimtelijke ordening, stedenbouw en landschap noemen we *borderscapes*. Het dossier Hedwigepolder is een bijna surreëel voorbeeld van de absurde vormen die grensoverschrijdende onderhandelingen kunnen aannemen.

Met hun boek *Grensland* presenteren de hoofdauteurs Mark Eker en Henk van Houtum een inventarisatie van het Nederlandse grensland. Mark Eker is landschapsarchitect en Henk van Houtum kennen we onder meer als politiek geograaf verbonden aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Laatstgenoemde was in 2008 ook gastredacteur van het S&RO-thema-nummer over grenzen. Hoewel het boek in het Engels en Nederlands is opgesteld, wordt alleen de landsgrens van Nederland met België en Duitsland beschreven.

De inventarisatie bestaat uit meerdere onderdelen. Ze begint met een atlas van het Grensland. Aan de hand van twintig uitsneden van topografische kaarten beschrijven de auteurs een typologie van vormen en diversiteit in het grensgebied. Vervolgens worden aan de hand van GIS-kaarten statistische onregelmatigheden in de grensstreek aan het licht gebracht. Een dergelijke atlas is volgens mij uniek en leidt tot enkele opvallende constatering: de afname van infrastructuur in het grensgebied, mede als gevolg daarvan, de toenemende afmetingen van niet doorsneden gebieden en ook een hoge campingdichtheid in het grensgebied. Problematisch bij de atlas is de grafische kwaliteit als gevolg van de gele en oranje steunkleuren: de gele haarlijnen op een witte achtergrond zijn helaas onleesbaar. Erg bezwaarlijk want de atlas is een hoofdbestanddeel van het boek.

Wat volgt zijn enkele essays over de geschiedenis van de Nederlandse grens, de grens vanuit een filosofische invalshoek bekeken en sociaal-politieke beschouwingen. Van Houtem cs betogen dat er bij

ruimtelijke ordening op nationaal niveau nauwelijks aandacht voor de grens is: 'Twee eeuwen ruimtelijk nationalisme hebben zich ingevreten in nationale denkpatronen en handelingspatronen.' (p. 151) Op Europees niveau is er vooral aandacht voor grensoverschrijdende projecten en niet voor gebieden. Bovendien worden Europese projecten gehinderd door een vergaande bureaucratie. Op lokaal niveau ten slotte staat men open voor grensoverschrijdende benaderingen, maar lijkt de materialisatie daarvan meestal ondoenlijk te zijn.

In het daarop volgende essay doet Van Houtum nog een extra duit in het zakje en wijst op de rol van politici en media bij het bestendigen van: 'Nederland als geloof'. (p. 159) 'Politici benadrukken expliciet de visie van Nederland als gemeenschap, als een "wij en hier". Aldus worden nationale grenzen gereproduceerd.' (p. 161) Van Houtum heeft hier een interessant punt te pakken, hoewel hij door soms in de wij-vorm te schrijven ('onze nationale identiteit' p. 161) zelf ook bijdraagt aan dit nationalistische sentiment. De minutieuze beschrijving door Hanco Jürgens van de totstandkoming van de Nederlandse grens is interessant. Jürgens gaat terug tot de Europese lappendeken in de vijftiende eeuw en sluit af met de recente grenscorrecties.

In de reeks essays mis ik een economische beschouwing, bijvoorbeeld zoals de Atlas voor Gemeenten onlangs verrichtte voor de grensregio Zuid-Limburg, Tongeren, Luik, Aken. Wat zijn de maatschappelijke kosten en baten van een grens? Geen eenvoudige klus, maar een paar *intelligent guesses* zouden het boek een extra >>

